

МОВОЗНАВСТВО

СУЧАСНИЙ УРБАНОНІМНИЙ ПРОСТІР МІСТА ТЕРНОПІЛЬ

ГАЛИНА БАЧИНСЬКА

Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка,
Тернопіль – Україна
g.bachynska@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-6901-613X>

ОКСАНА ВЕРБОВЕЦЬКА

Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка,
Тернопіль – Україна
oksana_werbowetska@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-3142-364X>

WSPÓŁCZESNA PRZESTRZEŃ URBANONIMICZNA MIASTA TARNOPOLA

HAŁYNA BACZYŃSKA

Tarnopolski Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Wołodymyра Hnatiuka, Tarnopol – Ukraina

ОКСАНА ВЕРБОВЕЦКА

Tarnopolski Narodowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Wołodymyра Hnatiuka, Tarnopol – Ukraina

STRESZCZENIE. Przestrzeń toponimiczna jest wyróżnikiem ramy kulturowo-historycznej i w czasach współczesnych staje się istotną ze względu na potencjalną zdolność nazw ulic do zmian wraz ze zmianą polityki historycznej. Celem artykułu jest kompleksowy opis współczesnych hodonimów miasta Tarnopola, który został zrealizowany przez przeprowadzenie analizy motywacyjnej, leksykalnej i semantyczno-strukturalnej nazw własnych miasta w aspekcie synchronicznym i funkcjonalnym. Hodonimy odzwierciedlają politykę ideologiczną państwa, specyfikę etniczną, gospodarczą i kulturową miasta. Nazwy pamiątkowe są najlepiej reprezentowane w nazewnictwie Tarnopola (62%). Wymownie niosą cenne informacje o historii i kulturze państwa w ogóle, a regionu w szczególności. Zgodnie z semantyką podstaw składowych, hodonimy Tarnopola dzielą się na formacje onimiczne (68%), odaplatywne (29%) i apelatywno-onimiczne (3%). Nazewnictwo miasta charakteryzuje równowaga oraz

duża liczba nazw miejscowych, a wpływ ideologii radzieckiej i rosyjskiej jest zminimalizowany, lecz obecny w kilku nazwach. Nazwy ulic Tarnopola odzwierciedlają ukraińskie realia, spełniają kryteria historyczne, estetyczne, etnograficzne i kulturowe, tworzą oryginalne oblicze miasta.

Słowa kluczowe: nazwa własna, urbanim, hodonimy, motyw nominacji, analiza leksykalna i semantyczna, funkcja

CONTEMPORARY URBANONYMOUS SPACE OF TERNOPIL CITY

HALYNA BACHYNSKA

Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil – Ukraine

OKSANA VERBOVETSKA

Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University, Ternopil – Ukraine

ABSTRACT. Toponymic space is an expression of the cultural and historical frame. Today, it becomes relevant because we observe the frequent renaming of streets due to changes in political vectors or historical events. The purpose of the article is to provide a comprehensive description of the modern-day hodonyms of the city of Ternopil; the tasks of the research are to carry out a motivational, lexical, semantic-structural analysis of the city's proper names in the synchronic and functional aspects. Hodonyms have the ability to reflect the ideological policy of the state, the ethnic, economic and cultural specificity of the city. Commemorative names (62%) are the most fully represented in Ternopil's urbanonymicon. They eloquently convey valuable information about the history and culture of the state in general and the region in particular. According to the semantics of the constituent bases, the hodonyms of the city of Ternopil are divided into homonymous (68%), appellative (29%) and homonymous-appellative (3%) formations. The city's hodonymicon is characterised by sustainability and a large number of local names. The influence of Soviet and Russian ideologies is minimised, although it is present in several names. The names of Ternopil's streets reflect Ukrainian realities, meet historical, aesthetic, ethnographic, and cultural criteria, and create an original "face" of the city.

Keywords: proper name, urbanonym, hodonyms, motive of nomination, lexical and semantic analysis, function

Фунціонування міста передбачає існування внутрішньоміських об'єктів, іменування яких виконують одну із надважливих функцій топонімів – орієнтацію в просторі. Сукупність назв, які номінують, ідентифікують, індивідуалізують, диференціюють, локалізують простір, становлять урбанонімкон міста. До нього входять численні групи онімної лексики, серед яких вагому частину складають годоніми, тобто назви лінійних об'єктів міста – вулиць. Питання

функціонування топонімів, зокрема урбанонімів, у теоретичному й практичному аспектах висвітлювали українські мовознавці О. Белей, Д. Бучко, С. Вербич, О. Галай, К. Галас, І. Железняк, Ю. Карпенко, Ж. Колоїз, М. Кордуба, В. Котович, Н. Лесовець, Н. Лісняк, В. Лобода, В. Лучик, Р. Ляшенко, Л. Масенко, О. Михальчук, О. Негер, М. Романюк, О. Тарасенко, А. Титаренко, М. Тишковець, М. Торчинський, В. Шульгач, Я. Янчишина, А. Яценко та інші.

Урбанонімікон формується упродовж тривалого часу, становить цілісну систему семантично і структурно вмотивованих найменувань, представляє інформацію про історію держави, краю, населеного пункту, їх культуру, традиції, виробничу діяльність тощо. М. Торчинський зауважує, що особливою рисою урбанонімів є репрезентація „культурно-історичної сутності населеного пункту” [Торчинський 2008: 166].

Загальнонаціональний інтерес із боку держави і її громадян до топоніміки, зокрема до назв вулиць, зрозумілий, бо саме ці найменування виступають своєрідними „маркерами епохи”, виражають векторні напрями розвитку держави, культури, є виявами політичної свідомості, прагнення до національної ідентичності. На думку В. В’ятровича, „сьогодні топоніміка перестала бути питанням лише гуманітарної політики – вона стала одним із інструментів національної безпеки” [Лабінська 2016: 4]. Зважаючи на потенційну здатність назв вулиць до змін із трансформацією політичних векторів і змін, викликаних історичними подіями, питання сучасного годонімікону міста Тернопіль є актуальним.

Мета статті – комплексна характеристика сучасних годонімів міста Тернопіль. Досягнення вказаної мети передбачає виконання таких завдань: 1) здійснити мотиваційний аналіз власних назв вулиць в синхронному аспекті; 2) виконати лексико-семантичну класифікацію власних назв вулиць м. Тернопіль, виявити структурні особливості; 3) з’ясувати функціональне навантаження годонімів.

У науковій літературі аналіз онімного матеріалу здійснюється за кількома критеріями: мотиваційним, лексико-семантичним, структурним, граматичним, етимологічним та іншими. Мотиваційна класифікація, на думку Я. Янчишиної, може бути кваліфікована як екстралінгвальна (яка не має прямого зв’язку з лінгвістичними обставинами творення оніма), каузальна (що дозволяє з’ясувати причинові відношення між суб’єктивною та об’єктивною дійсністю, тобто між назвою і реаліями довкілля) [Янчишина 2013: 283].

За мотивами номінації серед годонімів міста Тернополя виділяємо меморіальні, локативні, асоціативні, квалітативні, символічні назви та назви-вшанування. Меморіальні назви відтворюють два принципи номінації: гуманістичний (на честь осіб, що „здійснили внесок у духовний і матеріальний розвиток людства”) та ідеологічний (на честь військових, партійних, державних діячів, борців, національних героїв, людей з активною життєвою позицією) [Титаренко 2015: 8].

Такі годоніми мають на меті увіковічнити в суспільстві пам'ять про конкретних осіб або про групи осіб, на честь яких вони утворені. Серед них оніми, мотивовані назвами іноземних відомих осіб, діячів всеукраїнського значення та місцевих, які мали стосунок до Тернополя чи Тернопільщини (проживали / народилися / перебували), або ж не мали прямого стосунку до місцевості (Шота Руставелі, Андрій Сахаров та ін.). У годоніміконі Тернополя виявлено назви вулиць:

1) на честь відомих закордонних діячів:

а) митців: *вулиця Едварда Гріга* (норвезький композитор), *Станіслава Мюнюшка* (польський композитор), *Шоти Руставелі* (грузинський поет), *Юліуша Словацького* (польський поет і драматург), *Фридерика Шопена* (польський композитор і піаніст);

б) науковців, політиків: *вулиця Олександра Брюкнера*, *Гуго Коллонтая*, *Миколи Коперника*, *Андрій Сахарова* (радянський учений, активний борець за права людини);

2) на честь науковців та культурно-мистецьких діячів всеукраїнського значення. Вони вказують на належність особи до українського етносу, держави; виражають суспільні інтереси, цінності, пріоритети:

а) представників культурної та духовної сфери: *вулиця Івана Вагилевича*, *Михайла Вербицького*, *Марка Вовчка*, *Володимира Гнатюка*, *Миколи Гоголя*, *Якова Головацького*, *Івана Горбачевського*, *Павла Грабовського*, *Євгена Гребінки*, *Олександра Довженка*, *Юрія Ілєнка*, *Івана Котляревського*, *Михайла Коцюбинського*, *Соломії Крушельницької*, *Пантелеймона Куліша*, *Олени Кульчицької*, *Романа Купчинського*, *Леся Курбаса*, *Богдана Лепкого*, *Лесі Українки*, *Миколи Лисенка*, *Дениса Лукіяновича*, *Андрія Малишка*, *Юліана Опільського*, *Михайла Парашука*, *Андрія Пушкаря*, *Михайла Рудницького*, *Уласа Самчука*, *Василя Симоненка*, *Дениса Січинського*, *Василя Стефаника*, *Василя Стуса*, *Юрія Федьковича*, *Івана Франка*, *Степана Чарнецького*, *Павла Чубинського*, *Степана Шагайди*, *Маркіяна Шашкевича*, *Тараса Шевченка*, *Назарія Яремчука*;

б) князів, гетьманів, козацьких ватажків, представників державницьких утворень, борців за українську державність: *вулиця Івана Богуна*, *Івана Виговського*, *Дмитра Вишневецького*, *Володимира Великого*, *Данила Галицького*, *Олекси Довбуша*, *Петра Дорошенка*, *Устима Кармелюка*, *Петра Конашевича-Сагайдачного*, *Максима Кривоноса*, *Івана Мазепи*, *Полковника Морозенка*, *Северина Наливайка*, *Данила Нечая*, *Пилипа Орлика*, *Василя Костянтина Острозького*, *Івана Підкови*, *Івана Сірка*, *Богдана Хмельницького*, *Степана Бандери*, *Дмитра Вітовського*, *Михайла Грушевського*, *Євгена Коновальця*, *Симона Петлюри*, *Клима Савури*, *Ярослава Стецька*, *Мирона Тарнавського*, *Юрія Тютюнника*, *В'ячеслава Чорновола*, *Романа Шухевича*.

У складі онімів цієї групи виявлено назви безіменної номінації: *Вояків дивізії „Галичина”*, *Героїв Крут*, *Героїв Євромайдану*, *Січових Стрільців*;

в) науковців, громадських, церковних діячів тощо: *вулиця Героїв Чорнобиля, Михайла Драгоманова, Сергія Корольова, Патріарха Мстислава, Миколи Пирогова, Івана Пулюя, Василя Сімовича, Йосифа Сліпого, Кирила Студинського, Андрія Шептицького;*

3) умовно локального значення, частка яких почала збільшуватися в другій половині ХХ століття [Бачинська, Тишковець 2014: 17]. Серед них назви на честь:

а) суспільно-політичних діячів Тернополя та учасників військових подій, борців за українську державність: *Василя Болюха, В'ячеслава Будзиновського, Никифора Гірняка, Станіслава Дністрянського;*

б) митців: *вулиця Василя Безкоровайного, Миколи Бенцалю, Тимотея Бордуляка, Братів Бойчуків, Степана Будного, Якова Гніздовського, Антіна Манастирського, Ігоря Пелиха, Софії Стадникової, Василя Юрчака, Василя Ярмуша;*

в) тих, які загинули під час військових дій, переворотів, зазнали репресій: *Павла Голояда (діяч ОУН), Омеляна Польового, Якова Пришляка, Миколи Карпенка (радянський військовик, лейтенант, визволитель Тернополя у 1944 року), Тараса Протасевича;*

г) державних, церковних діячів: *Сидора Голубовича, Володимира Громницького, Степана Качали, Володимира Лучаковського, Миколи Михалевича.*

Як бачимо, годонімікон Тернополя майже повністю позбавлений радянських та російських назв, що керовано політикою держави та патріотично-проукраїнським населенням краю. Незначні винятки становлять іменування осіб, що зазнали переслідувань тоталітарним режимом; є носіями як української, так і російської культури; представляють період радянської історії без прокомуністичних й антиукраїнських поглядів, проте зробили внесок у розбудову української держави та її захисту. Загалом, вулиці, названі на честь Героїв Радянського Союзу, для міста Тернополя не були і не є характерними (лише 2 назви), проте у період з 1939 року до 1991 року у м. Тернопіль існувало понад двадцять назв вулиць на честь політичних діячів, керівників й ідеологів партій та громадських організацій [Бачинська, Тишковець 2014: 17].

Мотиваційна класифікація меморіальних назв є дещо умовною, оскільки: 1) деякі відомі особи, на честь яких названо вулиці, мали стосунок як до української культури, так і іноземної: *Степан Балея* (український і польський психолог, педагог, філософ), *Михайло Паращук* (український і болгарський архітектор, скульптор і громадський діяч, народився на Тернопільщині), *Йозеф Перль* (єврейський письменник, просвітител, іудейський теолог, громадський діяч), *Ілля Рєпін* (український і російський художник) та інші; 2) найменування українських діячів локального й всеукраїнського значення не може мати чітких критеріїв розмежування; 3) прогресивні погляди часто мали особи різнобічного виду діяльності: *вулиця Братів Гжицьких* (пред-

ставники митецької та наукової сфери), *Родини Барвінських* (представники родини були відомими священиками, педагогами, адвокатами, істориками, лікарями, громадським діячами), *Володимира Винниченка* (політичний діяч і митець), *Євгена Петрушевича* [український громадсько-політичний діяч, правник, доктор цивільного і церковного права, верховний військово-політичний зверхник під час війни) Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР)], *Василя Сліпака* (всесвітньо відомий співак, учасник воєнних дій 2014–2016 рр.); *Гната Хоткевича* (український письменник, історик, бандурист, композитор, мистецтвознавець, етнограф, педагог, театральний і громадсько-політичний діяч; репресований), *Андрія Чайковського* (український письменник, громадський діяч, есперантист, доктор права, адвокат у Галичині; один з організаторів УСС, повітовий комісар ЗУНР) та інші.

Поряд з меморіальними назвами О. Негер пропонує виділяти назви-вшанування, до яких відносить назви націй, професій тощо. У нашому дослідженні виявлено найменування такого типу: *Бойківська, Волинська, Галицька, Гуцульська, Канадська, Козацька, Лемківська, Подільська, Поліська, Руська, Татарська, Тбіліська, Хліборобна, Чумацька, Циганська*. Окрім того, варто до цієї групи віднести й назву вулиці *Слівенська* (Слівен – місто-побратим Тернополя). Такі „назви-вшанування покликані віддати шану професіям, які відбивають суспільну орієнтацію в момент номінації, різним географічним об'єктам, націям і загалом створюють дуже чітку картину пріоритетів та уподобань суспільства. [...] Меморіальні назви об'єднують урбаноніми, утворені на честь вже зниклих реалій, назви-вшанування ж виникають від реальних на момент номінації явищ” [Негер 2017: 6].

Онiми із локативними ознаками подають просторову характеристику, допомагають зорієнтуватися у просторі, їх ще називають компасними топонімами [Мокрицький, Кондратюк 1993: 9]. До них належать, за Я. Янчишиною [Янчишина 2013: 284], такі підгрупи:

а) власне локативні геоніми або „урбаноніми-орієнтири”, що конкретно вказують на місцезнаходження об'єкта: *вулиця Білогірська* (пор. Біла гора), *Валова, Камінна* (пор. Камінна гора), *Загребельна* (від села Загребелля, що стало частиною м. Тернопіль), *За Рудкою, провулок За Рудкою, Замонастирська, провулок Замонастирський, Майдан Привокзальний, Набережна, Набережна-бічна, Над Ставом, Над Яром, Надзбручанська, Паркова;*

б) локативно-векторні, що вказують на напрям, спрямування на певний населений пункт: *Бережанська, Білецька, Бродівська, Глибочанська, Дубовецька, Збаразька, Київська, Лозовецька, Львівська, Микулинецька, Микулинецька-бічна, провулок Микулинецький, Петриківська, Підволочиське шосе, Підгородня, Чернівецька;*

в) локативно-асоціативні назви вулиць, місце розташування яких не має яскраво вираженої вказівки на напрям руху: *Підгірна, Приміська, Хутірська.*

Назви цієї групи, на відміну від меморіальних, не потребують перейменування за умови зміни політичних векторів держави.

Асоціативні назви вулиць з'явилися за аналогією до назв інших об'єктів або реалій. Серед них:

а) асоціативно-локативні геоніми, які виникли для вказівки на об'єкт, розташований на цій вулиці: *Броварна, Дєповська, Замкова, Клінічна, Медобірна, Мостова, Мостова-бічна, Старий Ринок, Театральний майдан, Текстильна* (пор. ВАТ „Текстерно”), *Транспортна* (транспортне депо), *Тролейбусна* (тролейбусний парк), *Фабрична, провулок Цегельний, Шпитальна*;

б) асоціативно-локативні, які нібито і характеризують місцезнаходження денотата, проте це настільки загальна інформація, що вона може бути застосована і до багатьох інших об'єктів: *Подільська, Тернопільська*;

в) власне асоціативні номінації, що дуже опосередковано вказують на певні об'єкти, аналогії з якими все-таки простежуються: *Ділова, Енергетична, Енергетична-бічна, Промислова, Фестивальна, Шкільна, провулок Шкільний*.

Назви часто є стійкими навіть за умови зникнення означуваного першооб'єкта або ж неактуальності орієнтира.

Квалітативні геоніми характеризують об'єкт за різними ознаками (вік, розмір, колір та інше): *Березова, Вербова, Вишнева, Вільхова, Гайова, Гайова-бічна, Глибока, Глибока Долина, Глиняна, Городна, Доли* (пор. долина), *Зелена, Калинова, Квітова, Липова, Лісова, Медова, Низинна, Нова, Овочева, Піскова, Польова, Рівна, Садова, провулок Садовий, Спадиста, Степова, Стрімка, Тиха, Тісна, Урожайна, Яблунева*. Такі назви часто мають квалітативно-асоціативний характер, оскільки невідомо, чи ця ознака ще властива їй і чи була насправді їй властива, напр. *вулиця Сонячна, провулок Холодний, Ясна* та ін. Граматично більшість із них прикметникові деривати. Серед цієї групи можна виокремити назви-характеристики властивостей, якостей міського об'єкта, його зв'язку з іншими об'єктами різного характеру тощо: *Далека, Куток, Межова, Об'їзна, Оболоня, Південна, Північна* тощо.

Окрему мотиваційну групу геонімів становлять назви із символічним значенням (ознака вказана опосередковано). Ці іменування мають емоційно-експресивне навантаження, так як вказують на етнічні, ментальні, лінгвокультурологічні особливості народу: *Вертепна, Майдан Волі, Золотогірська, Мирна, Миру, Молодіжна, Новий Світ, Новосонячна, Юності* та інші.

На основі співвідношення об'єкта номінації й самого мотиву номінації, услід за О. Негер, виокремлюємо три ступені мотивації геонімів [Негер 2017: 7]. Перший ступінь – пряма, або об'єктивна мотивація: а) особа, чийм іменем названий об'єкт, народилася, проживала або працювала на цій вулиці чи в цьому місті; подія, на чю честь іменований об'єкт, мала безпосередній стосунок до нього („найбільш вмотивовані назви”) (меморіальні урбаноніми): *Володимира Лукачовського*; б) характеристична назва прямо відображає ту чи

іншу особливість об'єкта: *Об'їзна*. Другий ступінь – опосередкована мотивація: а) персоналія, чие ім'я вшановують, народилася, проживала і працювала деінде, але зробила значний внесок у певну сферу діяльності міста чи краю, де знаходиться іменованний об'єкт; подія, на чю честь відбулася номінація, мала опосередковане відношення до об'єкта: *Миколи Карпенка*; б) назва, якою вшановують місто-побратим: *Слівенська*. Третій ступінь – відсутність об'єктивної мотивації: а) людина, на чю честь названа вулиця, не має жодного стосунку до території, на якій ця вулиця знаходиться: *Сергія Корольова*; б) виражена назвою ознака не має жодного стосунку до об'єкта: *Багата*; в) ушанування назвою поняття, яке не має стосунку до об'єкта: *Миру*.

За семантикою твірних основ геоніми Тернополя становлять відонімні, відапелятивні та відонімно-відапелятивні утворення. До відонімних відносимо відантропонімні нави, представлені прізвищами і особовими іменами (*Василя Симоненка*), прізвиськами (*Олекси Довбуша*), родовими назвами (*Данила Галицького*), псевдонімами (*Марка Вовчка*), особовими іменами, отриманими при наданні священничого сану (*Патріарха Мстислава*) та відтопонімні утворення, представлені ойконімами українськими (*Київська, Львівська*) й іноземними (*Тбіліська, Слівенська*), назвами історико-географічних чи/і адміністративно-територіальних областей (*Волинська, Гуцульська*), етнонімами (*Татарська, Циганська*), хоронімами (*Канадська*); мікротопонімами (*Білогірська*, пор. Біла Гора), гідронімами (*Надзбручанська*), назвами військових угруповань (дивізія „Галичина”, *Січових Стрільців*), хрононімами (*Героїв Євромайдану*), неофіційними мікротопонімами (*Новий Світ*) та ін.

Серед відапелятивних та відонімно-відапелятивних утворень виявлено лексеми на позначення назв осіб за професією, станом (*Хліборобна, Чумацька*), за віком і статтю (*Дівоча, Молодіжна*), назв речовини (*Камінна, Піскова*), особливостей рельєфу (*Валова, Низинна*), сукупностей рослинного покриву (*Лісова, Гайова*), рослин (*Березова*), просторових понять (*Куток*), абстрактних понять, часто із символічною конотацією (*Дружби, Миру*), релігійних понять (*Вертепна*), назв соціального становища (*Багата*), ознак за кольором, розміром, формою характером та ін. (*Весела, Глибока, Рівна*), економічних понять (*Промислова, Транспортна*), установ (*Клінічна, Шкільна*), споруд (*Броварна, Замкова*), транспорту (*Тролейбусна*), абстрактних понять (*Ділова, Нова*), частин світу (*Південна, Північна*), дійств (*Фестивальна*), підприємств (*Деповська, Фабрична*), територій (*Городна, Набережна*), водних об'єктів (*Над Ставом*), відомих у населеному пункті місць (*Торговиця, Старий Ринок*) та ін.

Найповнішу групу за лексико-семантичним критерієм аналізу годонімів Тернополя становлять відонімні деривати (68%), оскільки функціональне призначення усіх власних назв – назвати, ідентифікувати, диференціювати – таке ж, як і годонімів, що є однією із груп онімної лексики. Часовий зріз показує, що, враховуючи час фіксації й процеси перейменування, годоніми

Тернополя є історичними [за часів Польщі (*Березова*), Австро-Угорщини (*Білогірська*, *Торговиця*)]; радянського періоду (*Бережанська*, *Тараса Протасевича*, *Миколи Карпенка*); сучасні (*Степана Бандери*, *Ігоря Пелиха*). Існує думка, що саме давні (історичні) назви відіграють надважливу роль у формуванні ідентичності міста, мають велику культурно-історичну цінність.

Залежно від структури усі годоніми міста Тернопіль можна поділити на такі групи: 1) однокомпонентні (*Доли*, *Золотогірська*); 2) двокомпонентні (полковника *Морозенка*, *Йосифа Сліпого*, *Андрій Пушкара*). Найчастіше вони становлять особові імена та прізвища діячів, на честь кого названо вулицю, або особові імена та неофіційні оніми (псевдоніми, прізвиська, родові назви), псевдоніми, загальні назви особи та імена / прізвиська тощо. Виявлено двокомпонентні назви, до складу яких входить загальна назва на позначення родинних стосунків: *Родини Барвінських*, *Братів Бойчуків*; іменник + означуване слово / Р.в. іменника (*Глибока Долина*, *Січових Стрільців*, *Героїв Чорнобиля*); прийменникові конструкції (*За Рудкою*, *Над Ставом*) тощо. Так само для позначення відгалуження від основної вулиці вживається прикладкова назва „бічна” (*Енергетична-бічна*, *Микулинецька-бічна*); 3) багатоконпонентні назви (*Вояків дивізії „Галичина”*, *Героїв бою під Крутами* та інші) становлять незначну частину годонімікону Тернополя через свою громіздкість, що не відповідає призначенню найменувань цього класу.

Функцію офіційних назв годонімів міста Тернопіль виконують повні назви вулиць. У більшості їх структуру складають загальні назви осіб із вказівкою на професію, науковий ступінь, військове звання, посаду, соціальний стан, чин (*Академіка Степана Балея*, *Гетьмана Івана Виговського*, *Князя Дмитра Вишневецького*, *Полковника Дмитра Вітовського*, *Кардинала Йосифа Сліпого*). Натомість паралельно вживаються скорочені оніми: *Степана Балея*, *Івана Виговського*, *Дмитра Вишневецького*, *Дмитра Вітовського*, *Йосифа Сліпого* тощо.

Годоніми в урбанонімному просторі міста виконують такі функції: 1) номінативну (називають об’єкт); 2) інформативну (подають інформацію про об’єкт); 3) естетичну (є назвами оригінальними); 4) ідеологічну (виражають ідеологію держави); 5) часову (передають вказівку на час); 6) історичну (відображають історичні події); 7) культурну (виявляють рівень культурного розвитку жителів міста); 8) релігійну (можуть мати сакральну семантику); 9) фізико-географічну (виникають під впливом природного фактора); 9) етнографічну (на назвотворення впливає національна належність людей) [Крупеньова 2015: 29–30].

Отже, назви вулиць міста Тернопіль мають зрівноважений характер і відповідають принципам української топоніміки. Вони відображають ідеологічну політику держави, виявляють етнічну, економічну та культурну специфіку міста. Найповніше представлені в урбанонімконі Тернополя назви меморіальні (62%), які несуть цінну інформацію про історію, культуру держави зага-

лом та краю зокрема. За семантикою твірних основ годоніми міста Тернопіль поділяються на відонімні (68%), відапелятивні (29%) і відонімно-відапелятивні (3%) утворення. Відонімні назви, трансонімізуючись, виконують основні функції годонімів як класу онімної лексики.

Годонімікон міста є оригінальним, він містить значну частку локальних іменувань, позбавлений заангажованості. Уплив радянських та російських ідеологій мінімалізований, присутній у кількох найменуваннях. Назви вулиць Тернополя відтворюють українські реалії, відповідають історичним, естетичним, етнографічним і культурним критеріям та створюють оригінальне „обличчя” міста.

Список використаної літератури

- Бачинська Г., Тишковець М., *Урбанонімна система міста Тернополя*, [в:] „Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство”, 2014, № II (24), с. 14–17.
- Крупеньова Т.І., *Лексико-семантичні та словотвірні особливості годонімів міста Одеси*, [в:] „Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія”, 2015, № 16, с. 29–31.
- Лабінська Г., *Топоніміка: навч. посібник*, Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016.
- Мокрицький Г.П., Кондратюк Р.Ю., *Старий Житомир*, [в:] „Житомирський вісник”, 1993, 25 червня, с. 9–10.
- Негер О.Б., *Мотивація як основний критерій класифікації урбанонімії (на матеріалі закарпатоукраїнських урбанонімів)*, [в:] „Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство”, 2017, т. 2, № 8, с. 5–8.
- Титаренко А.А., *Урбанонімія Кривого Рогу: структура, семантика, функціонування*, автореф. ... канд. філол. наук, Дніпропетровськ 2015.
- Торчинський М.М., *Структура онімного простору української мови: монографія*, Хмельницький: Авіст, 2008.
- Янчишина Я.В., *Лексико-семантичні та структурно-словотвірні особливості урбанонімії міста Хмельницького*, [в:] „Актуальні проблеми філології та перекладознавства”, 2013, вип. 6, ч. 2, с. 281–287.

Spysok vykorystanoi literatury [References]

- Bachynska H., Tyshkovets M., *Urbanonimna systema mista Ternopolia [Urban name system of Ternopil city]*, [v:] „Naukovi zapysky TNPU. Serii: Movoznavstvo”, 2014, no. II (24), s. 14–17.
- Krupenova T.I., *Leksyko-semantychni ta slovotvirni osoblyvosti hodonomiv mista Odesy [Lexical-semantic and word-forming features of the homonyms of Odessa city]*, [v:] „Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohiia”, 2015, no. 16, s. 29–31.

- Labinska H., *Toponimika: navch. posibnyk* [*Toponymy: teaching manual*], Lviv: LNU im. Ivana Franka, 2016.
- Mokrytskyi H.P., Kondratiuk R.Iu., *Saryi Zhytomyr* [*Old Zhytomyr*], [v:] „Zhytomyrskyi visnyk”, 1993, 25 chervnia, s. 9–10.
- Neher O.B., *Motyvatyia yak osnovnyi kryterii klasyfikatsii urbanonimii (na materialy zakarpatoукраїнських urbanonimiv)* [*Motivation as the main criterion for the classification of urbanonyms (based on the Transcarpathian Ukrainian urbanonyms)*], [v:] „Naukovyi visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriiia «Filolohichni nauky». Movoznavstvo”, 2017, t. 2, no. 8, s. 5–8.
- Tytarenko A.A., *Urbanonimiiia Kryvoho Rohu: struktura, semantyka, funktsionuvannia* [*Urbanonymy of Kryvyi Rih: structure, semantics, functioning*], avtoref. ... kand. filol. nauk, Dnipropetrovsk 2015.
- Torchynskyi M.M., *Struktura onimnoho prostoru ukrainskoi movy: monohrafiia* [*The structure of the nominal space of the Ukrainian language: a monograph*], Khmelnytskyi: Avist, 2008.
- Yanchyshyna Ya.V., *Leksyko-semantychni ta strukturno-slovotvirni osoblyvosti urbanonimii mista Khmelnytskoho* [*Lexical-semantic and structural-word-forming features of the urbanonymy of Khmelnytskyi city*], [v:] „Aktualni problemy filolohii ta perekladnavstva”, 2013, vyp. 6, ch. 2, s. 281–287.

